

Monety kolekcjonerskie

nominał	10 zł
metal	925/1000 Ag
stempel	lustrzany
średnica	32,00 mm
masa	14,14 g
wielkość emisji	44.000 szt.

Awers: Wizerunki trzech czołgów. Z prawej strony u góry wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej. U dołu napis: RZECZPOSPOLITA / POLSKA / 10 ZŁ / 2003. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Wizerunek generała broni Stanisława Maczka. Z lewej strony oznaka rozpoznawcza 1. Dywizji Pancernej oraz półkolem napis: GEN. BRONI STANISŁAW MACZEK 1892–1994.

Projektant monety: *Andrzej Nowakowski*

nominał	2 zł
metal	stop CuAl5Zn5Sn1
stempel	zwykły
średnica	27,00 mm
masa	8,15 g
wielkość emisji	700.000 szt.

Awers: Wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, po bokach orła oznaczenie roku emisji: 20–03, pod orłem napis: ZŁ 2 ZŁ, w otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA poprzedzony oraz zakończony sześcioma perełkami. Pod lewą łapą orła znak mennicy: $\frac{m}{w}$.

Rewers: Wizerunek generała broni Stanisława Maczka. Z lewej strony napis: GEN. BRONI / STANISŁAW / MACZEK / 1892–1994, poniżej dwa czołgi.

Na boku: 8-krotnie powtórzony napis: NBP, co drugi odwrócony o 180 stopni, rozdzielony gwiazdkami.

Projektant awersu: *Ewa Tyc-Karpińska*

Projektant rewersu: *Andrzej Nowakowski*

Monety zostały wyprodukowane w Mennicy Państwowej SA w Warszawie.

Skład i druk: Drukarnia NBP

W dniu 7 maja 2003 r. Narodowy Bank Polski wprowadza do obiegu monety kolekcjonerskie, przedstawiające postać generała broni Stanisława Maczka, o nominałach:

- 10 zł – wykonana stemplem lustrzanym w srebrze,
- 2 zł – wykonana stemplem zwykłym w stopie CuAl5Zn5Sn1, tzw. Nordic Gold.

Stanisław Władysław Maczek, jeden z najbardziej znanych i zasłużonych generałów Wojska Polskiego, urodził się 31 marca 1892 roku w Szczercu z innymi polskimi oddziałami, wyruszył pod Lwowem. W latach poprzedzających wybuch I wojny światowej studiował filozofię na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza we Lwowie i działał w Związku Strzeleckim, polskiej organizacji wojskowo-niepodległościowej. W sierpniu 1914 r. Maczek, będący

podporucznikiem rezerwy piechoty armii austriackiej, został zmobilizowany. Ukończył liczne kursy specjalistyczne, po czym przydzielono go do pułku strzelców tyrolskich, walczącego od grudnia 1915 r. na froncie włoskim.

W listopadzie 1918 roku w obliczu rozpadu Austro-Węgier porucznik Maczek udał się do Krakowa i wstąpił w szeregi nowo powstającego Wojska Polskiego. Uczestniczył aktywnie w walkach z oddziałami ukraińskimi w Małopolsce Wschodniej. 14 listopada Maczek objął dowództwo ochotniczej kompanii z Krosna, a kilka dni później, razem z innymi polskimi oddziałami, wyruszył na odsiecz Lwowa. Walczył z powodzeniem w rejonie Chyrowa, dokonując niespodziewanych wypadów na skrzydła i tyły wojsk nieprzyjacielskich. W maju 1919 roku utworzył tzw. lotną kompanię 4. Dywizji Piechoty. Sukcesy w kolejnych walkach, będące rezultatem nie tylko

**Generał broni
Stanisław Maczek**

umiejętnego dowodzenia, ale i osobistej odwagi, przyniosły Maczkowi awans do stopnia kapitana. Jesienią 1919 roku został przydzielony do Oddziału Operacyjnego Frontu Wołyńskiego.

W 1920 roku kapitan Maczek uczestniczył w walkach z wojskami bolszewickimi. Latem tego roku zorganizował batalion szturmowy 1. Dywizji Jazdy. Dowodził nim w czasie walk z oddziałami Armii Konnej Budionnego pod miejscowościami Oserdów i Waręż. Zawarcie rozejmu w październiku 1920 roku, poprzedzające podpisanie w Rydze w marcu 1921 roku traktatu pokojowego między Polską a Rosją Radziecką, rozpoczęło osiemnastoletni okres pokojowej służby Maczka w Wojsku Polskim. W uznaniu jego zasług w walkach o niepodległość i granice Ojczyzny odznaczono go Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari oraz Krzyżem Walecznych.

W 1922 roku Maczek awansował do stopnia majora. Początkowo służył w sztabie 5. Dywizji Piechoty we Lwowie, a następnie objął obowiązki dowódcy batalionu w 26. Pułku Piechoty. W 1924 roku ukończył kurs doszkalający w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. Następnie, już jako podpułkownik dyplomowany, przez trzy lata pełnił funkcję szefa ekspozytury II Oddziału Sztabu Głównego we Lwowie. W latach 1927–1929 Stanisław Maczek był zastępcą dowódcy 76. Pułku Piechoty w Lidzie, a następnie do 1935 roku dowodził 81. Pułkiem Piechoty w Grodnie. W 1931 r. został awansowany do stopnia pułkownika, a w 1935 roku objął stanowisko dowódcy piechoty w 7. Dywizji Piechoty w Częstochowie.

W październiku 1938 roku Stanisław Maczek otrzymał rozkaz objęcia stanowiska dowódcy 10. Brygady Kawalerii Zmotoryzowanej, pierwszej w Wojsku Polskim dużej jednostki pancerno-motorowej. Pokonując rozliczne trudności organizacyjne i szkoleniowe, zdołał w kolejnych miesiącach zgrać poszczególne pododdziały brygady i przygotować ją do działań bojowych.

We wrześniu 1939 roku 10. BKZmot. wchodziła w skład Armii „Kraków”. Pułkownik Maczek bardzo umiejętnie dowodził jednostką. Mimo olbrzymiej przewagi wojsk niemieckich nie dopuścił do rozbicia brygady i pomyślnie toczył boje odwrotowe i manewry osłonowe. Żołnierze 10. Brygady odznaczyli się zwłaszcza w pierwszych dniach września w czasie walk w rejonie Jordanowa w Beskidzie Wyspowym. Oddziały niemieckiej 2. Dywizji Pancерnej i 4. Dywizji Lekkiej poniosły wówczas poważne straty i nie zdołały przedostać się na tyły polskiej obrony. Kolejne walki obronne jednostka pułkownika Maczka toczyła w rejonie Rzeszowa, Łańcuta, Jarosława, Jaworowa, Janowa oraz Lwowa.

17 września 1939 roku rozpoczęła się agresja wojsk sowieckich na wschodnie obszary II Rzeczypospolitej. W tej tragicznej sytuacji pułkownik Maczek, zgodnie z rozkazami otrzymanymi z Naczelnego Dowództwa, wydał rozkaz przekroczenia granicy polsko-węgierskiej. 19 września żołnierze 10. BKZmot. wkroczyli na terytorium Węgier, gdzie zgodnie z wymogami prawa międzynarodowego zostali internowani.

W październiku 1939 roku pułkownik Maczek przedostał się do Francji. Na rozkaz Naczelnego Wodza, generała Władysława

Sikorskiego, objął początkowo dowództwo oddziałów Wojska Polskiego w obozie Cœtquidan. W uznaniu zasług na polach bitewnych września 1939 roku został awansowany do stopnia generała brygady, a później także odznaczony Krzyżem Złotym Orderu Virtuti Militari.

W lutym 1940 roku generał Maczek przystąpił do formowania 10. Brygady Kawalerii Pancерnej, kontynuującej chlubną tradycję 10. BKZmot. z wojny obronnej 1939 roku. Niestety zabrakło czasu, by w pełni zorganizować, uzbroić i wyposażać jednostkę. Wydzielona z brygady grupa bojowa otrzymała w czerwcu 1940 roku zadanie zamknięcia luki między wycofującymi się na południe jednostkami francuskimi z 4. i 6. Armii. Polscy żołnierze wykonali w rejonie Champaubert i Montmirail lokalne kontrataki, przejściowo powstrzymując przeważające siły niemieckie, które usiłowały wyjść na tyły wojsk francuskich. W nocy z 16 na 17 czerwca żołnierze 10. BKPanc. odzyskali nawet, zaskakującym uderzeniem, miejscowość Montbard.

Po klęsce Francji generał Maczek, podobnie jak i wielu jego żołnierzy, przedostał się do Wielkiej Brytanii. Przystąpił tam do odtwarzania 10. Brygady, czyniąc jednocześnie starania o sformowanie pierwszej w historii polskiej dywizji pancерnej. 25 lutego 1942 roku generał Władysław Sikorski wydał rozkaz nakazujący utworzenie 1. Dywizji Pancерnej, liczącej ponad 16 tysięcy żołnierzy, 300 czołgów, 473 działa i 4 tysiące pojazdów mechanicznych. Dowódcą jednostki, generał Maczek, przez ponad dwa lata przygotowywał swoich żołnierzy do inwazji na kontynent.

W maju 1944 roku 1. Dywizja Pancerna osiągnęła pełną gotowość bojową. Po przeprowadzeniu się do Normandii jednostka weszła do akcji w dniu 8 sierpnia 1944 roku w rejonie na wschód od Caen. Wtedy to generał Maczek wydał rozkaz do swych podwładnych, w którym napisał znamienne słowa: *I pamiętajcie wszyscy o jednym. Żołnierz bije się o wolność wielu narodów, ale umiera tylko dla Polski.* W następnych dniach polscy żołnierze odegrali ważną rolę w zwycięskiej dla aliantów bitwie pod Falaise. Jak pisał o tej bitwie marszałek B. L. Montgomery: *Niemcy byli jakby w butelce, a polska dywizja była korkiem, którym ją zamknęliśmy.* Dowodzeni przez Maczka żołnierze, podczas bardzo zaciętych, okupionych krwawymi stratami walk, zdołali opanować rejon Chambois i Mont Ormel, uniemożliwiając tym samym wycofanie się na wschód znaczących sił niemieckich. Podczas tych zmagani, trwających do 21 sierpnia, 1. Dywizja Pancerna wzięła do niewoli ponad 5 tysięcy jeńców, zniszczyła 55 czołgów i ponad 200 innych pojazdów.

W czasie kolejnych miesięcy kampanii 1944/45 roku żołnierze generała Maczka uczestniczyli w wyzwolaniu licznych miast, miasteczek i wsi we Francji, Belgii i Holandii. W historię Wojska Polskiego na trwałe wpisały się walki o Axel, Bredę i Moerdijk. Ostatnim akordem wojennej historii 1. Dywizji było zajęcie w maju 1945 roku Wilhelmshaven, jednej z głównych baz Kriegsmarine.

20 maja 1945 roku generał Maczek objął stanowisko dowódcy I. Korpusu w Szkocji. 1 czerwca otrzymał awans do stopnia generała

dywizji. We wrześniu 1945 roku powierzono mu dowództwo jednostek Wojska Polskiego w Wielkiej Brytanii.

Generał Maczek zamierzał początkowo powrócić do kraju po zakończeniu wojny, jednak w 1946 roku władze komunistyczne pozbawiły go obywatelstwa polskiego. Przywrócono mu je w tajemnicy w 1971 roku, co ujawniono dopiero 15 marca 1989 roku, już w czasie trwania obrad Okrągłego Stołu. Po demobilizacji zamieszkał w Szkocji w Edynburgu. Władze brytyjskie nie przyznały mu emerytury wojskowej, wskutek czego został pozbawiony środków do życia. Znany z dumy i poczucia godności generał nie zwrócił się do nikogo o pomoc. Początkowo utrzymywał się pracując jako sprzedawca, następnie był barmanem w hotelu. W wyniku interwencji władz belgijskich i holenderskich sytuacja w końcu się poprawiła. Unikając bezpośredniego zaangażowania w działalność polityczną emigracji, swą aktywność skupił na organizacjach kombatanckich. Wielokrotnie odwiedzał miasta Belgii i Holandii, o których wyzwolenie biła się 1. Dywizja Pancerna. Zawsze spotykał się tam z entuzjastycznym przyjęciem ze strony mieszkańców i władz. Podejmował także starania, mające na celu popularyzację dokonań żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej. W 1961 roku opublikował w Wielkiej Brytanii swoje wspomnienia pt. *Od podwoły do czołga*. Ich pierwsze wydanie krajowe ukazało się dopiero po upadku PRL.

W listopadzie 1990 roku ostatni Prezydent RP na Uchodźstwie, Ryszard Kaczorowski awansował Maczka do stopnia generała broni. W setną rocznicę urodzin generała Prezydent RP Lech Wałęsa odznaczył go Orderem Orła Białego.

Stanisław Maczek był także kawalerem Orderu Wojennego Virtuti Militari 3., 4. i 5. klasy, Orderu Polonia Restituta 1. i 3. klasy, Krzyża Walecznych, Złotego Krzyża Zasługi i wielu innych odznaczeń, w tym zagranicznych. Wśród tych ostatnich znajdowały się m. in.: komandoria Legii Honorowej, komandoria Orderu Łaźni i Distinguished Service Order.

Generał Stanisław Maczek zmarł 11 grudnia 1994 roku w Edynburgu. Zgodnie ze swą ostatnią wolą, został pochowany na Polskim Cmentarzu Wojskowym w Bredzie w Holandii, wśród swoich żołnierzy z 1. Dywizji Pancерnej.

Witold Głębowicz
Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

Wszystkie monety kolekcjonerskie są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.